

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата філософських наук, доцента, доцента кафедри історії та теорії олімпійського спорту

Єгупова Миколи Владленовича

на дисертаційну роботу Костюченка Вадима Костянтиновича «Гуманітарна освіта та гуманістичне виховання в системі підготовки юних футболістів: традиційні та інноваційні підходи», представлену на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт

Актуальність обраної теми. У сучасних умовах глобалізаційних перетворень, зростаючої ролі освіти у формуванні інтелектуального потенціалу нації та посилення соціокультурного значення спорту, проблема гуманітарної освіти та гуманістичного виховання набуває особливої ваги. Спорт, зокрема футбол, перестає відігравати виключно змаганням дедалі більше розглядається як інструмент розвитку особистості, здатної діяти на засадах відповідальності, толерантності, поваги до інших та демократичних цінностей.

У цьому контексті підготовка юних футболістів повинна виходити за межі фізичного та технічного тренування, інтегруючи гуманітарний компонент як основу формування цілісної особистості. Проте аналіз існуючих освітніх програм дитячо-юнацьких спортивних шкіл свідчить про недостатню увагу до теоретичної, зокрема гуманітарної, підготовки вихованців, що створює дисбаланс між спортивними та особистісними завданнями освітнього процесу.

Актуальність дослідження Костюченка В.К. зумовлена низкою протиріч: між необхідністю гуманітаризації спортивної освіти та обмеженістю її практичного втілення; між виховною місією футболу та зосередженістю освітніх закладів лише на змагальній складовій; між потребою у формуванні ціннісно орієнтованої особистості та відсутністю відповідного методичного забезпечення; між потребою в інноваційних (у т.ч. дистанційних) підходах і відсутністю адаптованих до вікових особливостей освітніх технологій.

Таким чином, обрана тема має високу теоретичну значущість та практичну цінність для сфери фізичного виховання, педагогіки та соціокультурного розвитку юного покоління, а також відповідає сучасним запитам суспільства на виховання особистості, спроможної не лише до спортивних досягнень, а й до повноцінної участі в суспільному житті на засадах гуманізму та етичної відповідальності.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до Плану науково-дослідної роботи НУФВСУ на 2021–2025 рр. за темою 1.2 «Історіографія олімпійських видів спорту як джерело вивчення олімпійської спадщини» (№ державної реєстрації 0121U108333, Індекс УДК 796.032:930.1).

Внесок здобувача у розробку теми полягав в обґрунтуванні традиційних та інноваційних підходів до гуманітарної освіти та гуманістичного виховання юних спортсменів, які займаються футболом, а також у розробці та обґрунтуванні структурно-функціональної моделі гуманітарної освіти та

гуманістичного виховання юних футболістів в процесі їх спортивної підготовки..

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації Костюченка В.К. є достатньою мірою обґрунтованими, базуються на аналізі фундаментальних праць вітчизняних і зарубіжних вчених. Автором логічно сформульовано основні структурні компоненти: мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, що відповідають темі роботи. Разом із висновками та практичними рекомендаціями всі компоненти дослідження складають логічно побудовану і композиційно завершену структуру наукової праці. Комплексне застосування теоретичних, емпіричних та статистичних методів є адекватним і відповідним проблематиці дослідження та дозволило повною мірою вирішити поставлені у роботі завдання. Матеріали роботи викладено на 226 сторінках тексту комп'ютерного набору державною мовою. Дисертаційна робота складається із анотацій, вступу, 5 розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел та додатків.

Академічна доброчесність. Порухів академічної доброчесності не виявлено. Робота відповідає вимогам до оформлення, містить належні посилання, автор демонструє володіння матеріалом, критичне мислення та здатність до самостійного наукового пошуку.

У **вступі** автором обґрунтовано актуальність обраної теми, сформульовано структурні компоненти дослідження (мету, завдання дослідження, використані методи, предмет, об'єкт, наукову новизну, практичну значущість дослідження), охарактеризовано особистий внесок здобувача, відображено апробацію матеріалів дисертації на міжнародних науково-практичних конференціях.

Перший розділ «Гуманітарна освіта та гуманістичне виховання у системі підготовки футболістів» має концептуально виважену структуру та відіграє важливу роль у розкритті теоретичних засад дослідження. Автор здійснює глибокий аналіз змісту гуманітарної освіти та гуманістичного виховання в контексті сучасної освітньої парадигми, акцентуючи увагу на їх значущості для формування цілісної, морально та соціально зрілої особистості спортсмена. Особливу увагу приділено історико-педагогічному аналізу ідей засновника сучасного олімпійського руху барона П'єра де Кубертена, як основоположника гуманістичного напрямку у спортивному вихованні. Висвітлено основні проблеми гуманітарної освіти та гуманістичного виховання у спорті, зокрема недооцінку їх ролі у практиці роботи дитячо-юнацьких спортивних шкіл, що призводить до однобічного розвитку вихованців і нехтування формуванням ціннісно-світоглядних орієнтацій. Автор аргументовано доводить, що гуманітарна складова повинна бути органічно інтегрована в систему підготовки юних спортсменів, оскільки вона сприяє розвитку критичного мислення, здатності до етичного вибору, взаємоповаги, справедливості та соціальної відповідальності.

Таким чином, перший розділ створює міцне теоретичне підґрунтя для подальших досліджень і підтверджує високу актуальність обраної тематики у сфері спортивної педагогіки.

У другому розділі **«Методи та організація дослідження»** відповідно до мети та завдань дослідження здобувачем обґрунтовано використання методів дослідження, здійснено опис процесу організації.

В роботі було застосовано групу методів (аналіз літературних джерел, документальних матеріалів та інформації з мережі Інтернет; структурно-функціональний аналіз; опитування; експертне опитування; моделювання; методи математичної статистики), що дозволило отримати інформативні дані.

Дослідження проводилося протягом 2022–2025 років та було сконцентровано на висвітленні ролі і місця гуманітарної освіти та гуманістичного виховання в процесі підготовки юних спортсменів-футболістів. Учасниками дослідження були юні спортсмени, їх батьки та тренери з 12 міст України.

У третьому розділі дисертаційного дослідження **«Предметна галузь гуманітарної освіти й гуманістичного виховання та перспективи їх впровадження для вдосконалення системи підготовки юних футболістів»** автором всебічно розкрито соціокультурне, освітнє та гуманістичне значення футболу як одного з найвпливовіших явищ сучасного суспільства. Здобувач переконливо доводить, що футбол виходить за межі суто спортивної діяльності, виконуючи роль важливого інструменту соціалізації, сталого розвитку та виховання молоді. Особлива увага приділена можливостям інтеграції гуманітарної освіти й гуманістичного виховання у процес підготовки юних футболістів, що підтверджено результатами анкетування трьох цільових груп – спортсменів, тренерів та батьків. Представлені дані засвідчують актуальність і доцільність створення спеціалізованих освітніх онлайн-платформ, які сприятимуть формуванню гармонійно розвиненої особистості.

У четвертому розділі дисертації **«Напрями підвищення ефективності гуманітарної освіти та гуманістичного виховання у системі підготовки юних футболістів»** зосереджено увагу на формуванні гуманітарно та гуманістично-орієнтованого середовища в контексті спортивної підготовки молодих футболістів. Автором запропоновано інноваційну модель взаємодії спортивної та гуманітарної освіти, яка базується на принципах особистісного розвитку, міждисциплінарності та діджиталізації процесу підготовки дітей у футбольних школах та клубах та підтверджено ефективність її впровадження в роботу дитячо-юнацьких спортивних шкіл з футболу (на прикладі футбольного клубу «Вікторія», м. Обухів). Значущим елементом цього розділу дослідження є створення концепції онлайн-платформи для гуманітарної освіти юних футболістів, що включає культурологічні, соціально-етичні та комунікативні компоненти. Автор обґрунтовує необхідність інтеграції таких підходів у практику спортивного виховання, що підтверджує наукову та практичну новизну дослідження.

У п'ятому розділі дисертаційної роботи **«Аналіз та узагальнення результатів дослідження»** здобувачем узагальнено результати дисертаційного

дослідження, окреслено їх практичну та теоретичну значущість, висвітлено та обговорено дискусійні питання. Отримано наукові дані трьох рівнів новизни, серед яких абсолютно новими є знання про предметну галузь гуманітарної освіти в системі підготовки юних футболістів; ключові перешкоди, що ускладнюють впровадження гуманітарного компонента у процес підготовки юних спортсменів, які займаються футболом та визначення шляхів їх подолання; створення структурно-функціональної моделі гуманітарної освіти та гуманістичного виховання в системі підготовки юних футболістів; а також розробку практичних рекомендацій щодо інтеграції гуманітарних знань у навчально-виховний процес футбольних шкіл.

Висновки відображають повноту та логічну завершеність проведеного дослідження, підтверджують досягнення поставленої мети й реалізацію основних завдань дисертаційної роботи. Вони ґрунтуються на аналізі отриманих результатів і мають належний рівень наукової обґрунтованості. Висновки кореспондують із викладеним у розділах дослідження матеріалом і демонструють наукову новизну, теоретичне та практичне значення одержаних результатів.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження здобувачем опубліковано у п'яти наукових публікаціях, серед яких три – у фахових виданнях України, та дві – апробаційного характеру, що свідчить про належний рівень апробації та визнання результатів дослідження на науковому рівні.

Дисертаційна робота також містить практичні рекомендації, список використаних джерел та додатки, в яких представлені й акти впровадження результатів.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертаційної роботи. Суттєвих зауважень до змісту та оформлення дисертаційної роботи в цілому немає. Позитивно оцінюючи дисертацію Костюченка В.К., можна зазначити деякі дискусійні питання:

Попри загальну високу якість змістового наповнення та належне оформлення, дисертаційне дослідження **Костюченка Вадима Костянтиновича** має окремі недоліки та дискусійні моменти. Деякі положення викликають наукову зацікавленість і водночас потребують додаткових обґрунтувань або точніших формулювань для уникнення неоднозначного трактування, а саме:

1. У розділі 1 дисертації ґрунтовно розкрито місце і значення гуманітарної освіти та гуманістичного виховання в системі підготовки спортсменів. Водночас, у висновках до цього розділу аспекти, пов'язані з гуманістичним вихованням, висвітлено лише фрагментарно, що потребує додаткової уваги з боку автора для досягнення концептуальної цілісності.

2. Доцільним є включення до додатків повних структур анкет, за якими здійснювалося опитування респондентів, що сприятиме підвищенню прозорості дослідження та полегшить можливість його реплікації.

3. У підрозділі 3.3 «Гуманітарна освіта та гуманістичне виховання як складові процесу підготовки юних футболістів» розглянуто питання щодо складу сімей юних спортсменів і їхніх тренерів. Доцільно було б окремо

обґрунтувати необхідність включення цих питань до анкети в контексті дослідницької логіки роботи.

4. Матеріали підрозділу 4.2 «Традиційні та інноваційні підходи до гуманітарної освіти й гуманістичного виховання юних футболістів», зокрема рисунки 4.5, 4.6, 4.7, логічно є продовженням результатів анкетного опитування, представленого у підрозділі 3.3. З огляду на цілісність і структуру подачі емпіричних даних, доцільним було б об'єднати результати одного опитування в межах одного тематичного підрозділу.

Однак, зазначені побажання не впливають на загальну позитивну оцінку дослідження і не знижують наукового значення рецензованої роботи та спрямовані, в основному, на подальше вдосконалення творчих здібностей здобувача.

Висновок про відповідність дисертації встановленим чинним вимогам. Дисертаційна робота Костюченка Вадима Костянтиновича на тему «Гуманітарна освіта та гуманістичне виховання в системі підготовки юних футболістів: традиційні та інноваційні підходи» виконана здобувачем особисто, має достатнє теоретичне й практичне значення, є самостійним завершеним науковим дослідженням, яке за своїм змістом, обґрунтованістю висновків, новизною отриманих результатів відповідає вимогам до оформлення дисертацій, які затверджені наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40 зі змінам і доповненнями, внесеними наказом МОН України від 31.05.2019 р. № 759 та вимогам Порядку присудження ступеня філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, який затверджено постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами), а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта / Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Рецензент:

Кандидат філософських наук,
доцент, доцент кафедри історії та теорії
олімпійського спорту Національного університету
фізичного виховання і спорту України

Микола ЄГУПОВ

Підпис Миколи Єгупова засвідчую:

Проректор з науково-педагогічної роботи
Національного університету фізичного
виховання і спорту України

Ольга БОРИСОВА